

- c) účinná pomoc absolventů při rozmísťovaní nových absolventů;
- d) vzájemná informovanost o vědeckovýzkumné a publikační činnosti absolventů prostřednictvím bulletinu *Informace*;
- e) zpřesňování adresáře absolventů, zejména v případě starších ročníků, ale i části absolventů nediplomové sociologie;
- f) dodávání racionálních podkladů ministerstvu školství ČSR a ministerstvu práce a sociálních věcí v oblasti plánování směrných čísel pro studium v I. ročníku.

2. Navrhujeme dvouletý interval pro pořádání setkání s absolventy.

Navržené závěry byly jednomyslně akceptovány a budou realizovány v činnosti katedry i rady absolventů. Setkání splnilo svůj cíl, podařilo se navázat užší spolupráci mezi katedrou a absolventy. Poskytlo také prostor pro obnovení starých a navázání nových neformálních vztahů mezi absolventy. Můžeme se tedy právem těšit na další setkání.

Zdeněk Roll

Mezinárodní seminář „Strategie vývoje software pro analýzu empirických společenských dat“

Ve dnech 15.–19. května 1983 se na ostrově Hiddensee (NDR) uskutečnil interdisciplinární seminář *Strategie vývoje software pro analýzu společenských empirických dat*. Seminář uspořádal Institut sociologie a sociální politiky AV NDR (ISS AV NDR) společně s univerzitou s Greifswaldu. Kromě zainteresovaných odborníků z různých pracovišť v Německé demokratické republice se ho zúčastnili pracovníci několika československých ústavů a zástupce kubánské Akademie věd.

Cílem semináře bylo podat jednak přehled o používaném software v oblasti analýzy dat společenského charakteru, jednak umožnit výměnu zkušeností s aplikací multivariačních klasifikačních postupů a metod analýzy kvalitativních dat. Pozornost byla věnována také otázkám komplexního softwarového zabezpečení zpracování empirických datových souborů. Ke všem těmto tématům byla zaměřena jak předem připravovaná vystoupení účastníků semináře, tak volná diskuse.

K velmi inspirativnímu ovzduší celého jednání přispělo nemalou měrou různorodé profesní složení účastníků semináře: i když počtem převažovali sociologové, byla přínosná účast matematiků a programátorů, kteří pracují pro společenskou frontu, i přítomnost specialistů z některých „příbuzných“ společenských věd, jako je psychologie nebo pedagogika. Zajímavá byla i vystoupení geologů, kteří ve svých modelech často pracují s podobným typem dat jako společenské vědy.

Příspěvky účastníků se zaměřily na tři hlavní okruhy. Prvním byly informace o stavu programového vybavení jednotlivých společenských pracovišť a zkušenosti s jejich praktickým použitím. Druhou oblastí byla problematika metodologie společenského výzkumu, rozdílů mezi exploračním a konfirmatorním přístupem k analýze dat a s tím spojené nároky na programové zabezpečení pracovišť. Třetí skupina se týkala matematicko-statistických problémů spojených se společenským výzkumem, zejména s možností modelování společenských jevů a s aplikací složitých multivariačních postupů analýzy dat.

Pracovníci greifswaldské univerzity v několika vystoupeních informovali o některých programech svého výpočetního centra a o konkrétních zkušenostech s jejich aplikací ve výzkumné činnosti. Z jejich vystoupení zaujala informace o souboru programů CLUST-1, který je implementován na počítačích některých výpočetních center vysokých škol v NDR. Soubor obsahuje řadu algoritmů shlukové analýzy (aglomerační, hierarchické i nehierarchické, rozkladové) a umožňuje značnou variabilitu jak výpočetních postupů, tak výsledných tiskových sestav. Systém je uživatelsky orientován a jsou v něm zabudovány „standardní cesty“ pro zpracování běžných druhů úloh. Využití souboru CLUST-1 bylo demonstrováno v kontextu tzv. „analýzy ekvivalentnosti“ (Äquivalenzanalyse). Tato metoda a její teorie byla rozpracována na greifswaldské univerzitě při studiu geologické struktury baltského pobřeží NDR. Její podstatu tvoří stanovení ekvivalence objektů nebo jejich množin a vyhledávání ekvivalentních jednotek na základě multidimenzionálního přístupu. Jak je patrné, takovou metodu by bylo možné (žádoucí) uplatnit i v sociologii.

Původní program představili také pracovníci matematického ústavu AV NDR. Tento program umožňuje provádět mnohorozměrnou variační a diskriminační analýzu na datových souborech společenského charakteru, tedy na souborech dat nominální nebo ordinální úrovně. Přednosti programu je vedle implementace řady

výpočetních algoritmů pečlivě propracovaný systém tiskových sestav, který nabízí uživateli kromě numerické formy i pseudografické výstupy na řádkové tiskárně. Program je napsán v jazyku PL-1 a autoři jsou ochotni jej poskytnout i pracovištím v zahraničí.

Pražský Ústav pro výzkum veřejného mínění při FSÚ představil na semináři svůj vyvíjený systém programů pro analýzu sociologických dat PANDA. Největší pozornost byla zatím věnována zajištění manipulace s datovými strukturami a problematice jejich ukládání. Systém je koncipován jako otevřený, jsou rozšiřovány jeho výpočetní možnosti a připravuje se jeho propojení s budovanou bankou dat z výzkumů veřejného mínění.

S velkým zájmem se setkal diskusní příspěvek věnovaný současnému stavu systému GUHA, jenž přednesl jeden z jeho autorů. Automatické generování hypotéz, které jednotlivé programy souboru nabízejí, přináší možnosti výrazného prohloubení explorační analýzy. Proto se v diskusi objevilo několik námětů na propojení tohoto systému s některým programovým celkem orientovaným na přípravu a předzpracování (transformaci) datových souborů.

Pracovníci Institutu sociologie a sociální politiky AV NDR informovali o svých zkušenostech s využitím některých programových systémů multivariačních technik. Ke srovnání faktorové analýzy s neparametrickým multidimenzionálním škálováním byl také zaměřen jeden příspěvek pražského Ústavu pro výzkum veřejného mínění.

Velkou pozornost věnovali účastníci semináře problému vytváření komplexních systémů programů sloužících zpracování společenskovedních dat. Takové systémy, jejichž architektura bylo věnováno zejména vystoupení pracovníků ISS AV NDR, by měly v budoucnu překlenout dosavadní nejednotnost používaných datových souborů a roztržitost možností jednotlivých programových systémů (SPSS, GUHA, BMDP apod.). Konkrétním příspěvkem v tomto směru je program DIST vytvořený v Matematickém ústavu AV NDR.

V dalších příspěvcích byl představen systém programů na výpočet robustních statistik ROBETH, program statistického vyhlazování SPS, program na neparametrickou multivariační analýzu variance (Kruskal-Wallis-test) a další.

V diskusi se objevila celá řada dalších problémů, týkajících se vybavenosti pracovišť programy, ale i možnosti jejich využívání v praxi sociologického (a nejen sociologického) výzkumu. Pozornost byla věnována i přípravě budoucích sociologů na práci s výpočetní technikou a na využívání softwarových prostředků, které má sociologie v současné době k dispozici. Zajímavé byly v tomto směru zkušenosti z Humboldtovy univerzity v Berlíně, kde je výuka založena na využití systému SPSS. Systematická pozornost, věnovaná v NDR problematice zpracování společenskovedních, a zejména sociologických dat, se však neprojevuje jen v přípravě studentů. Svědčí o ní i vytvoření specializované skupiny, která se pro potřeby všech společenskovedních ústavů AV NDR zabývá metodologií a metodikou matematicko-statistického zpracování a analýzy dat společenskovedního charakteru. Právě tato skupina, vedená G. Kapellem, měla hlavní podíl na přípravě a průběhu celého semináře.

Seminář ukázal, že společenskovední pracoviště v ČSSR a NDR jsou v současné době vybavena řadou programů, které zajišťují základní matematicko-statistické zpracování empirických dat. Další rozvoj software je orientován na širší a rozmanitější aplikaci především multivariačních postupů a technik. Druhým základním trendem je snaha o určitou globalizaci, propojování jednotlivých programů i jejich systémů. Nemalá pozornost je věnována i možnostem přenositelnosti softwarových produktů na různé počítačové sestavy, zejména s ohledem na využívání počítačů řady EC.

Pozornost je rovněž věnována rozvoji zvláštního programového zabezpečení pro speciální druhy analýzy dat (neparametrické testy, robustní statistiky apod.).

Na závěr semináře se všichni účastníci shodli v názoru, že podobná setkání na interdisciplinární úrovni jsou velmi přínosná pro všechny zúčastněné. Pomáhají zefektivnit složitou práci se zaváděním a využíváním nových programových systémů do společenskovedního výzkumu. Bylo by proto vhodné akci s obdobnou tematikou opakovat pravidelně a získávat k účasti i odborníky z dalších zemí. Hostitelé se zavázali, že se o takové rozšíření platformy pro diskusi pokusí již v roce 1984.

Václav Forst
Jan Herzmann